

rijksuniversiteit
 groningen

RUG Research Databeleid

2021

1. Inleiding

De veelheid aan data die wordt gegenereerd en verzameld wereldwijd biedt een enorm potentieel voor nieuwe vindingen, gezichtspunten en innovatieve oplossingen aan onderzoekers. Voorwaarde is wel dat deze data vindbaar, toegankelijk en bruikbaar zijn. Verantwoorde datamanagement draagt bovendien bij aan de transparantie en betrouwbaarheid van wetenschappelijke conclusies, heeft positieve invloed op het publieke vertrouwen in de wetenschap en vergroot de maatschappelijke impact van onderzoek. De RUG wil een bijdrage leveren aan wetenschap en samenleving en onderschrijft daarom de principes van Open Science en FAIR data.

Deze notitie formuleert de RUG-brede uitgangspunten voor de verantwoorde omgang met onderzoeksdata. Het betreft een algemeen kader waarin basisprincipes en verantwoordelijkheden worden benoemd voor de omgang met data die bruikbaar zijn voor publiceerbaar of exploiteerbaar onderzoek. Ten eerste, het RUG Research Databeleid omvat daarmee de normen en principes voor het beheer van data met het oog op verificatie en hergebruik, en voor de software en scripts die zijn ontwikkeld ten behoeve van het verzamelen, analyseren of weergeven van data.

Binnen de RUG geldt een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor research datamanagement met ruimte, binnen de algemene kaders, voor maatwerk binnen organisaties en disciplines. Het RUG Research Databeleid formuleert, ten tweede, dan ook de verantwoordelijkheden en taken van individuele onderzoekers, de graduate schools, de faculteiten en onderzoeksinstituten, en het College van Bestuur. Aansluitend op het RUG Research Data Beleid actualiseren de faculteiten en onderzoeksinstituten hun databeleid en datamanagementplannen.

Zeker is dat met alle ontwikkelingen rond onderzoeksdata en datamanagement er een blijvende behoefte is aan verheldering van de uitgangspunten en de verantwoordelijkheden op de diverse niveaus binnen de RUG. De komende jaren zal met enige regelmatigheid beleid moeten worden geëvalueerd en aangepast.

2. Achtergrond en context herziening

De eerste versie van het RUG data management beleid verscheen in 2015 als één van de resultaten van de in 2013 door het College van Bestuur gestarte driesporenaanpak. Aanleiding voor de aandacht voor datamanagement was het advies van de KNAW-commissie Schuyt uit 2012 *Zorgvuldig en integer omgaan met wetenschappelijke onderzoeksgegevens*. Deze aanpak bestond uit:

1. aanpassing van het RUG protocol voor de kwaliteitszorg rond onderzoeksdata en datamanagement en waar nodig RUG-brede regelingen voor de omgang met onderzoeksdata;
2. het opzetten van een Research Data Office voor ondersteunende dienstverlening van UB en Centrum voor Informatie Technologie (CIT);
3. proactieve aandacht voor de juridische aspecten van onderzoeksdata.

Faculteitsbesturen en de directeuren van de SEP-instituten is in aanvulling hierop gevraagd eigen datamanagementplannen voor de onderzoeksinstituten te ontwikkelen, aansluitend bij de *best practices* in het betreffende vakgebied. Op grond van de in 2018 en 2019 gehouden audit van het beleid in faculteiten en onderzoeksinstituten kan worden gesteld dat, met enkele uitzonderingen, de

aanpak van 2013 in grote lijnen concreet gestalte heeft gekregen. De audit maakte daarnaast inzichtelijk dat bij de actualisering van het beleid meer aandacht moest zijn voor een aantal onderwerpen. Onderstaande punten maken nu integraal onderdeel uit van het geactualiseerde RUG Research Databeleid:

1. monitoring van datamanagement plannen;
2. training van onderzoekers en onderzoeksondersteuners;
3. omgang met onderzoeksgegevens in het onderwijs;
4. het stimuleren van onderzoekers om *good practices* te ontwikkelen en te delen.

Actualisering van het Research Data Beleid is daarnaast noodzakelijk met het oog op instellingsbrede, nationale en Europese ontwikkelingen (voor een toelichting, zie bijlage 1). Aan deze ontwikkelingen ligt eveneens het bredere streven naar Open Science ten grondslag. In haar Strategisch Plan 2021-2026 verbindt de RUG zich expliciet aan het stimuleren en faciliteren van een transparante onderzoeks- en onderwijsomgeving mede door de implementatie en naleving van de principes van Open Science. Dit betekent voor Research Data Management de uitwerking en toepassing van FAIR- (*Findable, Accessible, Interoperable, Reproducible*) principes¹ op onderzoeksdata: open waar mogelijk, gesloten waar nodig.

3. Uitgangspunten voor datamanagement

Onderzoeksdata zijn hier omschreven als gecodificeerde en vastgelegde feiten en observaties, voortkomend uit wetenschappelijk onderzoek. Deze onderzoeksdata kennen een grote verscheidenheid. Ze kunnen numeriek, beschrijvend of audiovisueel van aard zijn. In de loop van onderzoeksprocessen is sprake van bruikbare ruwe data, bewerkte en geanalyseerde data van dynamische aard en tenslotte te archiveren en te cureren data van statische aard. Niet-digitaliseerbare artefacten, objecten of collecties vallen buiten het bestek van deze kaders.

Uitgangspunt is dat de verwerking van onderzoeksdata in overeenstemming is met relevante wetgeving, de eisen van ethisch² verantwoord en integer³ onderzoek, en conform de afspraken in samenwerkingsovereenkomsten en de voorwaarden van onderzoeksfinanciers. In de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit zijn - aansluitend bij alle fasen van het onderzoeksproces - normen en principes voor goed databeheer met het oog op verificatie en het stimuleren van hergebruik opgenomen (FAIR data). Ook software en scripts (ontwikkeld) voor verzamelen, analyseren of weergeven van data vallen hier onder.

De RUG staat binnen de algemene kaders maatwerk toe voor dataopslag en -management. Onderzoeksinstituten hebben bij het formuleren van hun datamanagementplannen dus een zekere mate van vrijheid mits de waarde en impact van hun data daarmee worden vergroot. Deze richtlijnen moeten passen bij de organisatie en discipline en gebaseerd zijn op de hieronder vastgelegde uitgangspunten.

3.1 FAIR data

In het navolgend zijn de eisen waaraan alle onderzoeksdata (en software en scripts) bij de RUG moeten voldoen ingepast in de nu gangbare terminologie van de FAIR-principes. Deze data zijn:

¹ FAIR data: Findable, Accessible, Interoperable, Reusable: <https://www.go-fair.org/fair-principles/> [geraadpleegd 18 maart 2021].

² Overgenomen van <http://www.rug.nl/about-us/where-do-we-stand/quality-works/research-ethics> [geraadpleegd 18 maart 2021].

³ Zie: https://www.vsnunl.nl/wetenschappelijke_integriteit.html [geraadpleegd 18 maart 2021].

Findable (Vindbaar):

- Data zijn duurzaam opgeslagen en beheerd;
- Data zijn voorzien van metadata, inclusief affiliatie en waar mogelijk met *persistent identifier*;
- Data zijn aan de hand van metadata geregistreerd in de research database van de universiteit.

Accessible (Toegankelijk):

- Data zijn nauwkeurig, volledig, betrouwbaar, authentiek en voorzien van metadata en waar mogelijk van een *persistent identifier*;
- Data zijn beschikbaar voor controle en verder onderzoek na afronding van het onderzoek en/of het vertrek van de onderzoeker;
- Data zijn open beschikbaar, tenzij valide redenen⁴ zich daartegen verzetten.

Interoperable (Interoperabel):

- Data zijn opgeslagen in duurzame bestandsformaten;
- In het vakgebied gebruikelijke standaarden voor de verrijking van data zijn toegepast;
- (Meta-) data zijn voorzien van referenties naar ander relevant materiaal.

Reusable (Herbruikbaar):

- De herkomst van de data en de affiliatie van de betrokken onderzoekers is helder (Provenance);
- Standaarden voor datamanagement uit het vakgebied zijn toegepast;
- Voorwaarden voor hergebruik zijn helder omschreven.

3.2 Bewaartermijnen

Ten aanzien van de bewaartermijn in geval van onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen onderzoeksdata (en software) en de documentatie van de onderzoeksprocessen. Bevat een lopend project geen bewaartermijn voor data, software en beleidsrelevante stukken, dan dient die termijn retroactief alsnog te worden bepaald in overleg met alle betrokken partijen.

Onderzoeksdata, zowel ruwe data als de bewerkte versie ervan, worden aan de RUG in beginsel 10 jaar bewaard. Ruwe data die persoonsgegevens bevatten dienen in verband met het principe van dataminimalisatie onder de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) zo snel mogelijk opgeschoond te worden. De Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit geeft ruimte van de standaard bewaartermijn af te wijken. De bewaartermijn die faculteit en onderzoeksinstituut van de RUG vaststellen dient wel in overeenstemming te zijn met een bij de discipline en methodologie passende termijn. Afwegingen die een rol spelen bij het vaststellen van de bewaartermijn zijn:

- de aard (en in het bijzonder de privacygevoeligheid) van de data;
- de noodzaak van het bronnenmateriaal voor onderbouwing van de resultaten;
- de toegepast-wetenschappelijke waarde van de onderzoeksresultaten;
- de benodigde inzet om data voor hergebruik gereed te maken;
- de benodigde inzet voor langetermijn beheertaken;
- het nut van bronmateriaal voor vervolgonderzoek.

De bewaartermijn voor de documentatie van onderzoeksprocessen, zoals datamanagementplannen en onderzoeksprotocollen van projecten, faculteiten en instituten, is op grond van de archiefwet ten minste 10 jaar, doch niet korter dan de bewaartermijn van het bijbehorende dataset.⁵ Het betreft hier met name

⁴ Valide redenen, waaronder vertrouwelijkheid, kunnen worden gevonden in: Europese Raad, Raadsconclusies: The transition towards an Open Science system, paragraph 14 (Brussel, 27/05/2016, 9526/16, via: data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/en/pdf) [geraadpleegd 18 maart 2021]. Afwegingen hiervoor zijn hieronder uitgewerkt in de sectie over bewaartermijnen.

documenten gerelateerd aan beleidsontwikkeling, uitvoering en bekostiging van onderzoek en kwaliteitszorg en validatie. Tot deze documenten behoren ook de (wettelijke) adviezen van ethische commissies en overeenkomsten, evaluaties en nadere afspraken met onderzoekspartners.

3.3 Bekostiging

Het College van Bestuur en de faculteiten financieren algemene voorzieningen ten behoeve van datamanagement. Voor specifieke voorzieningen worden in overleg met de leverende diensten aanvullende kosten vastgesteld en verrekend.

De kosten gemoeid met datamanagement en archivering worden opgenomen in de begroting van elk onderzoeksvoorstel ten laste van de onderzoeksfinanciers. In het vaststellen van een passende begroting moet rekening worden gehouden met tijd en inzet van hulpmiddelen en eventueel additionele kosten door toepassing van noodzakelijke beschermingsmaatregelen in geval van verwerking van gevoelige onderzoeksgegevens.

4. Verantwoordelijkheden

Goed datamanagement ontstaat uit samenwerking in onderzoek en dienstverlening. Binnen de RUG geldt een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor datamanagement die, op grond van de Wet op het Hoger Onderwijs en de uitwerking hiervan in het Bestuurs- en Beheersreglement van de RUG, wordt belegd op verschillende niveaus.

De dienstverlening ten behoeve van research data management is belegd bij centrale afdelingen en bij faculteiten en instituten. Hoewel in het Bestuurs- en Beheersreglement geen taak voor centrale diensten op het terrein van onderzoeksondersteuning is vastgelegd, heeft in de afgelopen jaren succesvol kennisuitwisseling plaats gevonden dankzij korte lijnen tussen faculteiten en diensten. Adequate ondersteuning en centrale coördinatie van trainingen zorgen er voor dat maatwerk-oplossingen bij faculteiten breder ingezet kunnen worden. De Gedragscode WI bevat bovendien zorgplichten voor de instelling rond onderwijs in wetenschappelijke integriteit, onderzoekscultuur, databeheer en kennisuitwisseling van ethische commissies bij toetsing van het open beschikbaar maken van data. Deze lijnen komen voor verantwoord datamanagement samen in het Groningen Digital Competence Center (GDCC).

4.1 Onderzoekers

Het is de verantwoordelijkheid van de onderzoeker om voor al haar/zijn lopende onderzoeken waarin onderzoeksgegevens worden verwerkt een datamanagementplan op te stellen en uit te (laten) voeren. Indien meerdere partijen betrokken zijn bij het project, onderschrijft iedere deelnemende onderzoeker het datamanagementplan en voegt eventueel voor haar of hem specifieke aanvullingen toe. Het onderzoeksinstituut dan wel de faculteit levert de kaders voor het datamanagementplan aan. Van de onderzoeker wordt specifiek gevraagd:

1. Te handelen in overeenstemming met alle wettelijke en ethische regels waaronder de Algemene verordening gegevensbescherming en het Algemeen beleid bescherming persoonsgegevens RUG;
2. Afspraken over datamanagement bij een (gezamenlijk) onderzoeksproject of contractonderzoek te

- maken en formeel vast te leggen conform zowel het geldende Research Data Beleid van het instituut als de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit. Bijlage 2 geeft aan in welke situaties de onderzoeker afspraken betreffende wetenschappelijke integriteit moet vastleggen en welke aandachtspunten ABJZ daarbij hanteert;
3. De integriteit en veiligheid van de data te borgen conform de door het CIT ontwikkelde kaders;
 4. Voorstellen tot vernietiging van onderzoeksdata voor te leggen aan de onderzoeksdirecteur en/of de ethische commissie;
 5. Toegang, hergebruik en bewaring van onderzoeksdata na afloop van het onderzoek in overeenstemming met het datamanagementplan te verzekeren;
 6. Bewaring en toegang tot datamanagementplannen en onderzoeksprotocollen (incl. samenwerkingsovereenkomsten) te verzekeren;
 7. Kosten en tijdsinvestering van datamanagement gedurende en na afloop van het onderzoek te begroten;
 8. Het zich eigen maken van nieuwe ontwikkelingen op het terrein van datamanagement in de eigen discipline;
 9. Het mede-ontwikkelen en documenteren van bij het onderzoek passende procedures en processen voor het verzamelen, opslaan, bewerken, gebruik en toegang van data;
 10. Studenten en jonge onderzoekers te begeleiden in goed datamanagement.

4.2 Graduate Schools

Graduate Schools verankeren het onderwerp verantwoord datamanagement in de vroege fases van de carrière van de onderzoeker als geïntegreerd onderdeel van de wetenschapsbeoefening.

1. Graduate Schools realiseren verplichte cursussen voor research master studenten en promovendi en kunnen hiervoor gebruik maken van centrale dienstverlening;
2. Graduate Schools zien toe op het maken van afspraken met de promovendus over datamanagement en de vastlegging van deze afspraken in het trainings- en supervisieplan van de promovendus;
3. Graduate Schools zien er op toe dat promotores en dagelijks begeleiders van promovendi samen met de promovendus ervoor zorgen dat aan het eind van het promotietraject de onderzoeksdata van de promovendus beschikbaar zijn voor verder onderzoek (RUG Promotiereglement art. 4.1.5.);
4. Graduate Schools zorgen - met steun van het GDCC - voor het delen van *best practices* op het gebied van onderwijs in datamanagement.

4.3 Faculteiten en onderzoeksinstituten

De faculteitsbesturen en onderzoeksdirecteuren dragen zorg voor actueel datamanagementbeleid in hun faculteit en instituut in overeenstemming met het RUG Research Data Beleid. In het datamanagementbeleid van faculteit dan wel instituut dienen tenminste onderstaande zaken te zijn ingericht en onderhouden:

1. Het onderzoeksinstituut actualiseert en onderhoudt het Instituut's Research Data Managementplan volgens de uitgangspunten zoals verwoord in de Science Europe guidance⁶ en stelt dit datamanagementplan ter beschikking aan haar onderzoekers. Het plan omvat ten minste de volgende onderwerpen:
 - Beschrijving aard en herkomst data;
 - Documentatie en datakwaliteit;

6

<https://www.scienceeurope.org/our-resources/practical-guide-to-the-international-alignment-of-research-data-management/?fromprevious=15395> [geraadpleegd 18 maart 2021].

- Opslag en backup tijdens onderzoek;
 - Wettelijke en ethische vereisten, gedragscodes;
 - Delen en bewaren van data;
 - Verantwoordelijkheden en middelen voor datamanagement.
2. Het faculteitsbestuur stelt de Instituut's Research Data Managementplannen vast na toetsing aan de gestelde kaders. Deze plannen worden gepubliceerd op de website van het GDCC;
 3. Bij extern gefinancierd projectonderzoek wordt tijdig door het onderzoeksinstituut nagegaan of het datamanagementplan van het onderzoeksproject aansluit bij het datamanagementplan van het onderzoeksinstituut;
 4. Het faculteitsbestuur houdt op facultair niveau overzicht en toezicht op het handhaven van de regels rond dataopslag en -beheer binnen de disciplines en/of instituten;
 5. Het faculteitsbestuur zorgt ervoor dat databestanden, datamanagementplannen en onderzoeksprotocollen beschikbaar zijn en gecontroleerd kunnen worden in opdracht van het CvB indien daartoe aanleiding bestaat (b.v. bij vermeende schending van integriteit);
 6. Besluitvorming over de vernietiging van onderzoeksdata, waar gewenst in overleg met de ethische commissie, vindt plaats door het onderzoeksinstituut, aan de hand van protocollen en/of het datamanagementplan;
 7. Beide werken mee aan periodieke interne audits ter controle op daadwerkelijke en blijvende naleving van relevante regels en procedures;
 8. Het faculteitsbestuur stelt in overleg met het onderzoeksinstituut vast welke randvoorwaarden gelden in het datamanagement van het onderzoeksinstituut bij onderzoek waarbij derden de (mede-)zeggenschap over de data hebben;
 9. Het faculteitsbestuur maakt nadere afspraken over de zeggenschap over zowel onderzoeksdata na afronding van het onderzoek als over onderzoeksdata voortkomend uit onderzoek van onderzoekers die de RUG verlaten;
 10. Het faculteitsbestuur zorgt dat datamanagement in samenhang met aandacht voor wetenschappelijke integriteit en verantwoorde omgang met persoonsgegevens is ingebed in het curriculum;
 11. Het faculteitsbestuur stelt beleid en procedures vast voor onderzoeksdata gegenereerd en benut in het kader van het onderwijs. Deze richtlijnen komen tot uiting in de Onderwijs- en Examenregeling. Bij de eindtermen wordt nadrukkelijk opgenomen dat studenten zich bij onderzoeksopdrachten niet alleen bij publicatie maar gedurende het gehele onderzoeksproces dienen te houden aan geldende (discipline-specifieke) normen. Dit betreft dus ook normen rond ethiek, wetenschappelijke integriteit in de omgang met data en datamanagement. ABJZ stelt een facultatieve aanvullende bepaling in de Modellen Onderwijs- en Examenregeling ter beschikking;
 12. Het faculteitsbestuur erkent de bijdrage van ethische commissies bij adviezen over verantwoord datamanagement en open data en stimuleert kennisuitwisseling tussen ethische commissies;
 13. Het faculteitsbestuur en de onderzoeksdirecteur stimuleren de uitwisseling van kennis en *good practices* onder onderzoekers;
 14. Het faculteitsbestuur besluit, in overleg met haar onderzoeksinstituten en haar Graduate School en in onderlinge afstemming, van welke centrale dienstverlening voor datamanagement zij gebruik wil maken en welke zij zelf zal verzorgen.

4.4 College van Bestuur

Het College van Bestuur ziet toe op de naleving van de wetgeving, de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening en het Strategic Evaluation Protocol (SEP 2021-2027). Toezicht op en toetsing van faculteits-/instituuetsplannen en gemaakte afspraken evenals de realisatie ervan vallen onder de verantwoordelijkheid van het College van Bestuur. Uitgangspunt van het College

van Bestuur is dat bij vertrek van medewerkers data beschikbaar moeten blijven voor controle en verder onderzoek.

1. Het CvB zal regelmatig en planmatig audits laten uitvoeren en zorg dragen voor de financiering daarvan;
2. Het CvB zal benodigde infrastructuren faciliteren, alsmede afspraken met derden inzake infrastructurele voorzieningen maken. Zij draagt tevens zorg voor de ontwikkeling van benodigde expertise op het gebied van research data management;
3. Het CvB draagt landelijk en internationaal bij aan de ontwikkeling van beleid dat onderzoekers stimuleert bij te dragen aan open data en in ieder geval aan bruikbaarheid van data voor de gehele onderzoeksgemeenschap;
4. Het CvB zorgt voor juridisch advies teneinde de regie te voeren ten aanzien van de zeggenschap over onderzoeksdata en de juridische randvoorwaarden die spelen bij het stimuleren van open en/of hergebruik van data, waarbij tegelijkertijd rekening wordt gehouden met het belang van kennisvalorisatie in publiek-private samenwerking en de borging van wetenschappelijke integriteit. Bijlage 2 geeft aan in welke situaties afspraken betreffende wetenschappelijke integriteit moeten worden vastgelegd en welke aandachtspunten ABJZ daarbij hanteert;
5. Het CvB zorgt door regelgeving, richtlijnen en mandatering voor verheldering van verantwoordelijkheden rond datamanagement.

4.5 Ondersteunende centrale dienst: Groningen Digital Competence Center

In de driesporen aanpak van het CvB is een aanzet gegeven bestaande faciliterende organen en hun expertise te verbinden en verder te ontwikkelen ter ondersteuning van research data management. Deze aanpak resulteerde in de oprichting van het Groningen Digital Competence Center, een samenvoeging van het Research Data Office, de Data Federation Hub en enkele nieuwe diensten van het Centrum voor Informatie Technologie.

In het GDCC wordt relevante expertise op het gebied van FAIR research data management binnen de RUG gebundeld. Onderzoekers, docenten en onderzoeksondersteuners kunnen gebruik maken van de expertise over research data, research software en computing en hun vragen daarover stellen aan het GDCC. Het GDCC verzorgt consultancy diensten voor onder andere data managementplannen, dataprotectie, opslag en archivering. Zij verzorgt trainingen en (digitale)bijeenkomsten. Ze beheert een informatieve website, een *webtool* voor research data management plannen en archieven volgens principes van FAIR data. Zij onderhoudt tevens nationale en internationale relaties inzake research data management en blijft op de hoogte van relevante ontwikkelingen, deelt kennis en inzichten met faculteiten, instituten en onderzoekers en vernieuwt haar diensten in lijn met deze ontwikkelingen.

Bijlage 1: Overzicht van ontwikkelingen met invloed op het Research Data Management beleid

Bij deze nieuwe versie van het beleid is met de volgende ontwikkelingen rekening gehouden:

1. In Europa is in 2018 de Algemene Verordening voor Gegevensverwerking (AVG) in werking getreden. Dit is op instellingsniveau uitgewerkt in Algemeen Beleid Bescherming Persoonsgegevens RUG. Onderzoekers en instellingen dienen te voldoen aan de principes van de AVG bij onderzoek met persoonsgegevens. In (internationale) onderzoekssamenwerking leiden de principes van *accountability* en transparantie tot een grotere druk om afspraken over de verantwoordelijkheid voor de data transparant vast te leggen.
2. In de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit (2018) zijn - aansluitend bij alle fasen van het onderzoeksproces - zowel normen en principes voor goed databeheer en het stimuleren van hergebruik (FAIR data) opgenomen, als ook zorgplichten voor de instelling om goed databeheer te faciliteren.
3. Het Standaard Evaluatie Protocol (SEP) 2015-2021 schrijft voor dat het SEP-instituut op basis van het protocol moet rapporteren over de omgang met bewerkte data. In de volgende editie, SEP 2021-2027, wordt expliciet gevraagd om aandacht te besteden aan Open Science (incl. delen van data) en Research Culture (incl. integriteit).
4. Het promotiereglement van de RUG (2018) bevat de regeling dat data met bijbehorende toelichting in elk geval worden gedeponereerd ter verificatie van het onderzoek en voor verder wetenschappelijk onderzoek volgens de richtlijnen van het RUG Databeleid en het Databeleid van het onderzoeksinstituut.
5. De samenhang tussen onderwijs en onderzoek, en dus ook verantwoorde omgang met data, komt tot uiting in de Modellen Onderwijs- en Examenregeling. Ook in het onderwijs spelen onderzoeksdata een steeds belangrijker rol. Deze toename vraagt om een nadere uitwerking van de verantwoorde omgang met data in het curriculum. Deze actualisering van de Modellen Onderwijs- en Examenregeling vergt een actualisering van het databeleid.
6. Voor het nieuwe kaderprogramma Horizon Europe (2021-2027) wordt de nadruk op Open Science en data management versterkt dankzij de aandacht voor FAIR data, open access, wetenschappelijke integriteit en citizen science.⁷
7. Science Europe, de Europese koepelorganisatie van onderzoeksfinanciers, heeft als speerpunt data management.⁸ In 2018 maakte Science Europe een guidance document beschikbaar met een kader voor discipline specifiek data management⁹ en in 2019 een gids voor internationale afstemming voor data management.¹⁰
8. Het NWO heeft met ingang van het jaar 2020 het data management protocol voor al haar financieringsvormen aangescherpt¹¹, daarbij aansluitend bij Science Europe.

⁷ https://www.europa-nu.nl/id/vkp27tq405vk/commission_staff_working_document_impact [geraadpleegd 18 maart 2021];

https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/common/agr-contr/general-mga_horizon-auratom_en.pdf [geraadpleegd 18 maart 2021].

⁸ <https://www.scienceeurope.org/our-priorities/research-data/> [geraadpleegd 18 maart 2021].

⁹

<https://www.scienceeurope.org/our-resources/guidance-document-presenting-a-framework-for-discipline-specific-research-data-management/> [geraadpleegd 18 maart 2021].

¹⁰

<https://www.scienceeurope.org/our-resources/practical-guide-to-the-international-alignment-of-research-data-management/> [geraadpleegd 18 maart 2021].

¹¹ <https://www.nwo.nl/en/news/nwo-update-its-data-management-protocol-january-2020> [geraadpleegd 18 maart 2021].

9. In steeds meer disciplines faciliteren European Research Infrastructure Consortia (ERICs) zelforganiserende netwerken rond data infrastructuur. Er zijn er al 20. Bekende voorbeelden zijn BBMRI en CLARIN.¹² Het stimuleren van deze infrastructuurnetwerken van lidstaten tekent de groeiende rol van Europa bij beleid rond data, onderzoek en innovatie.
10. De discussion paper *Ruimte voor ieders talent; naar een nieuwe balans in het erkennen en waarderen van wetenschappers*¹³ benoemt expliciet het delen van onderzoeksdata als een van de Open Science activiteiten die ‘grote impact kunnen hebben op de samenleving en wetenschap’.
11. Voor sociaal wetenschappelijk onderzoek geldt er vanaf 2018 een discipline specifieke ethische gedragscode voor onderzoek met mensen, waarin de verantwoordelijkheid voor zorgvuldige omgang met persoonsgegevens in aansluiting bij geldende regelgeving nadrukkelijk is genoemd.
12. De nieuwe selectielijst¹⁴, die op grond van de Archiefwet verplicht is, is uitgebreid voor de beleidsterreinen onderzoek en valorisatie.

¹²

https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/european-research-infrastructures/eric/eric-landscape_en [geraadpleegd 18 maart 2021].

¹³

https://www.vsnl.nl/nl_NL/nieuwsbericht/nieuwsbericht/543-kennissector-zet-grote-stap-vooruit-in-nieuwe-manier-erkennen-waarderen.html [geraadpleegd 18 maart 2021].

¹⁴ Instrument voor de selectie –ter vernietiging dan wel blijvende bewaring- van de administratieve neerslag van de processen van openbare en bijzondere universiteiten alsmede universitair medische centra vanaf 2019, via: <https://www.nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/vastgestelde-selectielijsten> [geraadpleegd 18 maart 2021].

Bijlage 2: Checklist Wetenschappelijk Integriteit bij samenwerkingsovereenkomsten - ABJZ, juni 2020

De RUG heeft de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit (2018) (“gedragscode WI”) onderschreven. Ook gezamenlijk onderzoek moet conform de gedragscode kunnen worden uitgevoerd. De Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit (3.9) verwacht van onderzoekers dat zij bij onderzoek met externe partners heldere afspraken treffen over zaken die de wetenschappelijke integriteit betreffen en zaken die daaraan kunnen raken, zoals intellectuele eigendomsrechten, en dat zij deze afspraken schriftelijk vastleggen.

De checklist geeft aan in welke situaties de onderzoeker afspraken schriftelijk moet vastleggen en welke aandachtspunten ABJZ daarbij hanteert. Zoveel mogelijk is een verwijzing naar modellen en voorbeeldbepalingen toegevoegd. Het is de bedoeling dat deze checklist in een vroeg stadium zelfstandig door onderzoekers kan worden gebruikt. De checklist bevat een algemeen toetsingskader samenwerkingsovereenkomsten en een deel over afspraken over verwerking persoonsgegevens.

Algemeen toetsingskader samenwerkingsovereenkomsten

Actie onderzoekers:

Neem alleen onderzoeksopdrachten aan die volgens de normen uit de gedragscode WI uitgevoerd kunnen worden. Leg dat vast.

Onderschrijving Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit

De RUG bevordert dat ook (private) samenwerkingspartners de gedragscode WI onderschrijven (1.7). Samenwerking met instellingen, die de gedragscode WI of een vergelijkbare code niet hebben onderschreven, vindt uitsluitend plaats als voldoende vertrouwen bestaat dat het eigen aandeel van het onderzoek kan worden uitgevoerd overeenkomstig deze code en de gezamenlijke producten zullen beantwoorden aan algemeen aanvaarde principes van wetenschappelijke integriteit (1.8).

Voorbeeldbepaling voor overeenkomst met een opdrachtgever:

“Op het onderzoek is de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit van toepassing.”

Samenwerkingsovereenkomsten bevatten daarnaast afspraken over valorisatie, gebaseerd op principes, zoals vastgelegd in het valorisatiebeleid. Deze afspraken zijn maatwerk. Bij de afweging of er sprake is van een vergelijkbare code en algemeen aanvaarde principes van wetenschappelijke integriteit bij samenwerkingscontracten betreft ABJZ:

- a. andere gedragscodes.
- b. de KNAW-verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid 2005.¹⁵

¹⁵ https://www.knaw.nl/shared/resources/actueel/bestanden/wetenschappelijke_onafhankelijk

- c. de VSNU-principes voor publiek-private samenwerking 2010.¹⁶

Ook voor de invloed van andere partijen (financiers, tijdschriften, maatschappelijke partners) op een goede en integere wetenschapsbeoefening zal bewaakt worden dat het onderzoek uitgevoerd kan worden overeenkomstig de gedragscode WI.

Actie onderzoekers:

Leg afspraken vast over het al dan niet openbaar en toegankelijk maken van data en onderzoeksmateriaal en bewaartermijnen. Maak een data management plan. Leg valide redenen vast, als de data na het onderzoek niet publiek gemaakt worden.

Afspraken over het openbaar en toegankelijk maken van data en onderzoeksmateriaal

De gedragscode WI bevat de zorgplicht voor de instelling (4.16) dat in overeenkomsten met opdrachtgevers en financiers eerlijke afspraken worden gemaakt over het al dan niet openbaar en toegankelijk maken van data en onderzoeksmateriaal. De instelling (4.13) dient met de onderzoekers (3.24) te zorgen dat alle data, broncodes en onderzoeksmaterialen, al dan niet gepubliceerd, worden beheerd en gedurende een voor de discipline(s) en methodologie passende periode veilig worden bewaard. Onderzoekers dienen ook bij samenwerking een passende bewaartermijn vast te leggen. De gedragscode verwacht van onderzoekers (3.8) openheid over de rol van externe belanghebbenden en over mogelijke belangenconflicten.¹⁷ Ook dient te worden beschreven waar nodig hoe de verzamelde onderzoeksgegevens worden geordend en gecategoriseerd, zodat de onderzoeksgegevens controleerbaar zijn en kunnen worden hergebruikt (3.10). Een data management plan is hiervoor het aangewezen instrument. Onderzoekers maken de onderzoeksgegevens en de onderzoeksdata na afloop van het onderzoek zoveel mogelijk publiek beschikbaar (3.11). Als onderzoeksgegevens en/of de onderzoeksdata niet voor het publiek beschikbaar gemaakt kunnen worden, leggen zij valide redenen¹⁸ hiervoor vast.

Voorbeeldbepaling voor samenwerkingsovereenkomst:

“De Dataset zal overeenkomstig het facultaire Data Management Beleid (bijlage) ter verificatie gearchiveerd worden. Ook zal de dataset beschikbaar gemaakt worden voor hergebruik via een in de discipline gebruikelijke repository.”

[kheid.pdf](#) [geraadpleegd 18 maart 2021].

¹⁶ <https://www.vsnunl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/Valorisatie/Principes%20voor%20Publiek-Private%20Samenwerking%20NL.pdf> [geraadpleegd 18 maart 2021].

¹⁷ Bijvoorbeeld met gebruik van een Verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid als aanbevolen in het rapport KNAW (2005), *Wetenschap op bestelling. Over de omgang tussen wetenschappelijke onderzoekers en hun opdrachtgevers* (Amsterdam), p. 46. Zie ook:

https://www.knaw.nl/nl/actueel/publicaties/wetenschap-op-bestelling/@@download/pdf_file/20051083.pdf [geraadpleegd 18 maart 2021].

¹⁸ Valide redenen, waaronder vertrouwelijkheid, kunnen worden gevonden in: Europese Raad, Raadsconclusies: The transition towards an Open Science system, paragraph 14 (Brussel, 27/05/2016, 9526/16, via: data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/en/pdf) [geraadpleegd 18 maart 2021].

Afspraken over verwerking persoonsgegevens

Het kan zijn dat de RUG een dataset met persoonsgegevens krijgt, maar niet zelf de verantwoordelijke voor de verwerking van de gegevens is en zich moet houden aan de aanwijzingen van de verantwoordelijke. Dan dient er een verwerkersovereenkomst afgesloten te worden. Hiervoor is een RUG-model beschikbaar. Ook is er bij ABJZ een checklist beschikbaar ter beoordeling van de geschiktheid van andere modellen.

Vaker zullen de betrokken onderzoeksinstituten gezamenlijk verantwoordelijk zijn. Artikel 26 van de AVG vereist dat partijen op transparante wijze hun respectieve verantwoordelijkheden voor de nakoming van de verplichtingen uit hoofde van deze verordening vaststellen en de essentie op transparante wijze communiceren met betrokkenen. Hoe de afspraken vastgelegd worden is vormvrij. Dit kan in een samenwerkingsovereenkomst geregeld worden. SURF heeft een model beschikbaar, dat aansluit bij de verwerkersovereenkomst.¹⁹ Voor verwerkingen met een laag risico kunnen de afspraken beschreven worden in het data management plan, dat in bijlage bij de samenwerkingsovereenkomst wordt gevoegd. Er dient dan wel gezorgd te worden dat ook de informatie aan betrokkenen bij het toestemmingsformulier aangevuld wordt.

Voor verwerkingen met een hoog risico voor de rechten van betrokkenen (zie guidance DPIA website RDO) verwachten onderzoeksfinanciers (ERC, Horizon2020) dat na de vaststelling van de samenwerkingsovereenkomst, maar vóór de dataverzameling een data protection impact assessment (DPIA), uitgevoerd wordt. Partijen wordt aangeraden het voornemen hiertoe en de trekker vast te leggen in de samenwerkingsovereenkomst. Over deze procedure-afspraken dient ook de ethische commissie geïnformeerd te worden, omdat hierdoor onder meer een herbeoordeling van de informatie aan betrokkenen noodzakelijk wordt.

Actie onderzoekers:

Leg afspraken vast over de verantwoordelijkheden als meerdere partijen persoonsgegevens verwerken. Communiceer hierover op transparante wijze met betrokkenen. Check of er voldoende waarborgen zijn als er sprake is van data transfer buiten de European Economic Area (zie hieronder).

Samenwerking buiten de EEA

Bij samenwerking buiten de European Economic Area dient nagegaan te worden of het land waar de instelling zich bevindt een zogenaamde adequacy decision heeft.²⁰ Zo niet, dan moeten er zogenaamde standard contractual clauses vastgelegd worden.²¹

In uitzonderlijke omstandigheden kan voor de data transfer bij onderzoek een beroep gedaan worden op artikel 49 AVG. In dat geval zal de deelnemer aan het onderzoek ook expliciete toestemming voor de datatransfer van/naar Nederland gevraagd moeten worden.

¹⁹ <https://www.surf.nl/files/2019-01/model-gezamenlijk-verantwoordelijkenovk-1.0.pdf> [geraadpleegd 18 maart 2021].

²⁰ https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/international-dimension-data-protection/adequacy-decisions_en [geraadpleegd 18 maart 2021].

²¹ op.cit.